PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
DO MANIERYSTYCZNEJ KAPLICY PROBOSZCZA
I BAROKOWEJ KAPLICY JANA PANCKA
PRZY BAZYLICE PW ŚŚ ERAZMA I PANKRACEGO
W JELENIEJ GÓRZE

OPRACOWANIE:
ANTIQA KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI WIT PODCZERWIŃSKI
JAWORNIK 568 32-400 MYŚLENICE
JAWORNIK X 2017

SPIS ZAWARTOŚCI DOKUMENTACJI

I.DANE INWENTARYZACYJNE str. 3

II. HISTORIA str. 4

III. OPIS I ZAGADNIENIA Z HISTORII SZTUKI str. 7

IV. BUDOWA TECHNOLOGICZNA str. 10

V. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ str. 13

VI. WNIOSKI I WSTĘPNE ZAŁOŻENIA PRAC KONSERWATORSKICH str. 14

VII. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH str. 16

ILUSTRACJE str. 21

I. DANE INWENTARYZACYJNE

A. DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

RODZAJ: dwie kaplice grobowe przy zewnętrznej, południowej ścianie prezbiterium kościoła

TEMAT: - manierystyczna kaplica „proboszcza”

- barokowa kaplica Jana Pancka

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA: nieznany

CZAS POWSTANIA: - 1609

- pocz. XVIII w.

TECHNIKA: architektura kamienna, kamienne epitafia polichromowane, rzeźbiarska dekoracja stiukowa, tynkowane ściany, kamienna posadzka, metalowa krata

WŁASCICIEL/UŻTKOWNIK: Parafia rzymsko-katolicka pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze
Plac Kościelny ½, 58-500 Jelenia Góra

WCZESNIEJSZE KONSERWACJE: tak

WCZESNIEJSZE DOKUMENTACJE: brak

B. DANE O OPRACOWANIU

OPISOWA: 21 stron wydruku komputerowego

FOTOGRAFICZNA: 44 wydruki fotografii barwnych

AUTORZY DOKUMENTACJI: mgr Wit Podczerwiński

DATA WYKONANIA: X 2017

II. HISTORIA

Jeleniogórska fara wzniesiona została w najwyższym punkcie miasta i od średniowiecza pozostaje niezmiennie najważniejszą dominantą w jego architektonicznym krajobrazie. Na podstawie badań archeologicznych i badań murów w studium architektury jeleniogórskiego kościoła parafialnego w roku 1995 Stanisław Stulin przedstawił rozwarstwienie trzech faz budowy:

- najstarsza, z około 1. poł. XII wieku, to relikty posadzki z drewnianą spaloną podwaliną zalegającą na ok. 120 cm pod obecną posadzką;
- druga budowla, której fundamenty odsłonięto w trakcie prac archeologicznych, datowane na 2. ćw. XIII wieku;
- trzecia budowla to faza z około 1370 -1380.

A. KALENDARIUM- INFORMACJE W KONTEKŚCIE HISTORII KOŚCIOŁA

- 1108 – Pierwsza wzmianka o drewnianym kościele (spalony w 1303 r.). Pierwsza budowla sakralna grodu związana była z założeniem Jeleniej Góry. Wskazuje na to zapis chronostichonu, przytaczany przez dawnych kronikarzy Jeleniej Góry. Brzmi on: **„et beneDIC haereDItatl tVae”.** Zapis ów pochodzi z pieśni pochwalnej św. Ambrożego a umieszczony miał być na tablicy ołtarzowej umieszczonej przy kaplicy proboszcza A. Kaffarta. Zaczynała się ona tymi oto słowami: „Na chwałę Boga i na pamiątkę cierpiętników świętych Erazma i Pankracego na placu tym w roku 1108, za (czasów) Bolesława III, księcia Polski, wybudowany został drewniany kościół. Spłonął on w roku 1303. Dzięki dobroci księcia jaworskiego Henryka I na tym samym miejscu wzniesiono nowy kościół z kamienia, długi na 85, szeroki na 46 i wysoki na 42 łokcie, w postaci, w jakiej jest do dziś, i został poświęcony w niedzielę po św. Bartłomieju.” Potwierdzeniem
- 1380 – I tercja XV w. – Budowa obecnego kościoła. Bodowla orientowana, tzrynawowa, czteroprzęsłowa w systemie bazylikowym z wydłużonym pięcioprzęsłowym prezbiterium zamkniętym poligonalnie.
- 1524–1629 – Kościół służy gminie ewangelickiej.
- 1549- Pożar, który uszkodził dach kościoła. Budowa sklepienia sieciowego nawy głównej i prezbiterium
- 1609- Budowa kaplicy proboszcza.
- 1662 – Gruntowny remont kościoła za sprawą jezuitów, sprowadzonych do Jeleniej Góry w 1654 r.
- 1667- Rada miejska mianowała Ślązaka ks. Jana Pancka proboszczem świątyni, który zarządzał kościołem do swojej śmierci w 1710 r. Większość lat sprawowania urzędu upłynęło mu na sporach kompetencyjnych z jezuitami. Za jego staraniem w roku 1706 zbudowano organy, był też fundatorem ołtarza głównego. Jego kaplica grobowa jest przedmiotem niniejszego opracowania.

Il. nr 1. Kaplica proboszcza przy kościele Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze, lata 1900-1915 (źródło: https://dolny-slask.org.pl/5959020,foto.html?idEntity=515313)

Il. nr 2. Kaplica proboszcza przy kościele Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze, lata 1912- (źródło: https://dolny-slask.org.pl/5959020,foto.html?idEntity=515313)

Il. nr 3. Kaplica po 1918 r. przebudowana została na kaplicę pamiątkową poległych. Widać, że oprócz zatynkowanego po wojnie napisu "UNSEREN GEFALLENEN" nic się nie zmieniło.

Il. nr 2. Kaplica nagrobna księdza Jana K. Pancka. Stan zachowania w roku 1921. (źródło: https://dolny-slask.org.pl/816074,foto.html?idEntity=546454)

Il. nr 1. Epitafium księdza Jana K. Pancka zmarłego w 1710 roku. Ksiądz ten, proboszcz tejże parafii, dostąpił godności kardynalskiej. Stan zachowania w latach 1900-1945. (źródło: https://dolny-slask.org.pl/816074,foto.html?idEntity=546454)

B. BIBLIOGRAFIA

- Adolf Andriejew "Epitafia w murach kościoła p.w. św. św. Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze" - Jelenia Góra 2009
- http://www.dokumentyslaska.pl/epitafia/miejscowosci/jelenia%20gora%20erazm.html

III. OPIS I ZAGADNIENIA Z HISTORII SZTUKI

Kościół pw. Świętych Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze, położony jest w północno-wschodnim narożniku starego miasta przy dawnych murach obronnych, od samego początku nazywano go parafialnym lub miejskim. Kościół reprezentuje typ śląskiej bazyliki gotyckiej. Do krótkiego korpusu przylega wydłużone prezbiterium. Od zachodu dostawiona została wieża, od północy do prezbiterium przylega zakrystia z emporą, od południa zaś kaplica. Przy nawie południowej w XVI w. wybudowana została renesansowa kaplica nakryta kopułą z latarnią. Elewacje kościoła, częściowo kamienne, opinają wysokie przypory, a ostrołukowe okna wypełnia ażurowa dekoracja geometryczna – maswerki.

Dwuprzęsłowa kaplica grobowa zwana kaplicą proboszcza przylega do południowo- wschodniej strony prezbiterium. Od strony chodnika otwarta jest dwiema arkadami wspartymi na kolumnie., Na łukach wsparte jest belkowanie i krawędź pulpitoweg o dachu. Elewacja kaplicy ozdobiona jest typowymi dla manieryzmuu detalami: uskrzydlone głowy aniołów- dość sztywne w formie, ornament okuciowy, głowy kobiece w chustach, Na archiwoltach wyryta została w dwóch językach:łacińskim i greckim sentencja „ Życie jest rozważaniem nad śmiercią”. Wewnątrz kaplicy, na lewej ścianie umieszczone jest podwójne epitafium dzieci Melchera Tilischa. Na ścianie głównej, centralnie powieszony zostł drewniany krucyfiks.

Pomiędzy przyporami prezbiterium znajduje się otwarta na zewnątrz barokowa kaplica grobowa Jana Pancka z początku XVIII w. Plan kaplicy od strony chodnika zamknięty jest łukiem odcinkowym, przekryta dachem pulpitowym krytym blachą miedzianą. Cztery podpory: skrajnie dwa pilastry, w centrum dwie kolumny, odsunięte w regularnych odstępach podtrzymują belkowanie, na którym wspiera się krawędź dachu. Podpory osadzone na cokołach. Tylna ściana kaplicy- ceglana jest zewnętrzną ścianą kościoła, ściany boczne- kamienne to przypory prezbiterium. W obrębie kaplicy są pokryte tynkiem. W dolnej części ścian widoczny jest profilowany cokół z ciosów kamiennych. Posadzka kaplicy ułożona jest z kwadratowych, kamiennych płyt. Kamienne elementy architektoniczne wykonano z drobnoziarnistego piaskowca. Piaskowiec ten charakteryzuje się jednorodną frakcją uziarnienia i względnie jednolitą jasnokremową barwą, posiada nieliczne wtrącenia żelaziste oraz delikatne przebarwienia. Dzięki tym cechom i względnie łatwej podatności na obróbkę mechaniczną stanowił bardzo dobry materiał rzeźbiarski. Sądząc po częstotliwości występowania na tym terenie w podobnym okresie historycznym analogicznych przykładów wykorzystania tego samego materiału zakłada się, że jest to piaskowiec ze złoża lokalnego (Bolesławiec ?).

W górnej części kaplicę obiega gzyms będący kontynuacją profili na kapitelach przypór. Sklepienie kaplicy pokryte jest płaskorzeźbioną dekoracją sztukatorską w formie roślinnych ornamentów, wsparte jest na wolutowych konsolach- spływających na gzyms. Pomiędzy wolutami rozmieszczone są pełnoplastyczne rzeźby aniołków siedzących na górnej krawędzi gzymsu.

Powierzchnia sztukaterii pokryta jest obecnie pobiałą. Pierwotna kolorystyka powinna zostać określona w trakcie prac konserwatorskich.

Centralnym elementem wystroju jest epitafium Jana Pancka umieszczone na środku ściany, sięgające od gzymsu do posadzki. Owalna płyta epitafijna podtrzymywana jest przez dwa aniołki po bokach. W zwieńczeniu figury dwóch aniołów podtrzymują muszlę na tle której widoczne jest popiersie Pancka. Strukturę nagrobka stanowią pełnoplastyczne, bogato skłębione liście akantu. Nagrobekwykonany jest z piaskowca. Pierwotnie prawdopodobnie było polichromowane. Należy rozpoznać pierwotną kolorystykę obiektu.

Dwa boczne epitafia wykonano z płyt marmurowych. Owalny kształt otoczony jest wieńcem laurowym spiętym u góry wstęgą. Forma plastyczna epitafiów jest stosunkowo płytka, napis prawdopodobnie złocony. Od strony ulicy kaplica zabezpieczona jest metalową kratą

Płyta nagrobna dzieci Melchera Tilischa- kaplica proboszcza.

17 października 94 (=1594) roku,/ zasnęła w Bogu, Maria./
18 lipca 92(=1592) roku, Martinus./
Oboje kochane dzieci Melchera Tilischa.

Ao 94 (=1594) den 17. Octob. ist in Got Selig Entschlafen Maria, im 92 (=1592) den 18. July Martinvs, Melcher Tilischers beide libe Kinder.

Epitafium Johanna Pancka

Zatrzymaj się wędrowcze i przypatrz się wielkiemu/ człowiekowi w małej postaci/
Johann Konstantin Panck/ większy niż wszyscy księża w Jeleniej Górze,/
przez 25 lat wiekowy komisarz biskupi księstwa/ świdnicko – jaworskiego, nikomu nie ustępował/
jako obrońca praw Kościoła,/w cnocie, jako anioł,/
największy głosiciel słowa bożego w mowie i czynie,/najwierniejszy czciciel Męki Pańskiej,/
38 lat był tu księdzem,/ który ze swoimi rodzicami leży w ich grobowcu,/
znawca teologii, teraz jak ufamy,/ozdobiony niebiańskim wieńcem laurowym,/
apostolski protonariusz, ciągły apostoł,/arcyksiądz z Jeleniej Góry,
jak jeleń stojący przy źródle, restaurator/ tego kościoła, bogaty w zasługi,/
zmarł pobożnie w Panu lutego 1710 roku,/w wieku 78 lat./
Spójrz na jego herb i czekaj na objaśnienie./Nie potrzebuję już żagli, gwiazdy też/
nie są już dla mnie./ Ponieważ przybyłem już do portu, spoczywam nad gwiazdami./
Mój statek nie obawia się powodzi czy skał./Trzy żagle doprowadziły mnie pewnie do brzegu./
Żaglami tymi były; wiara, nadzieja i miłość./Gwiazdą północną był Chrystus Pan, był mi stale gwiazdą.

Epitafium Augustinusa Loewe- po lewej stroni epitafium Pancka.

Ksiądz z Jeleniej Góry, urodzony w Karłowicach Wielkich 25 lipca 1831 roku, zmarł 12 listopada 1893 roku. Wielce zasłużony dla powierzonej mu trzody, którą przez prawie 20 lat z niemałymi trudnościami prowadził przez ciężkie czasy. Czasy Kulturkampfu, walk rządu pruskiego z Kościołem. *Kiedy zjawi się Książę Pasterzy, otrzymacie nieprzemijającą koronę radości.*

Epitafium Franza Marii Forche- po prawej stronie epitafium Pancka

Tu spoczywa w Bogu wielbiony duchowny Franciszek Maria Forche, proboszcz miasta Jeleniej Góry z lat 1894 – 1929./ Urodził się 2 sierpnia 1864 a zmarł 2 czerwca 1929 roku./ Był miłowany i szanowany przez wszystkich jeleniogórzan.

IV. BUDOWA TECHNOLOGICZNA

Wstępne informacje o budowie technologicznej kaplicc i obiektów zawarte zostały w rozdziale III. Dokładne rozpoznanie budowy i badania stratygraficzne powinny zostać opracowane w trakcie planowanych prac konserwatorskich.

MATERIAŁY UŻYTE PIERWOTNIE

- zaprawa wapienno-piaskowa
- piaskowiec
- marmur
- metalowe kotwy i klamry
- metalowa krata
- pobiała wapienna
- farby wapienne
- pigmenty organiczne

MATERIAŁY UŻYTE WTÓRNIE

- zaprawa wapienno-piaskowa
- kity cementowe
- metalowe kotwy i klamry
- pobiała cementowa
- pobiała wapienna

V. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan zachowania kaplic wymaga podjęcia prac konserwatorskich.. Główną przyczyną zniszczeń jest długotrwała ekspozycja na działanie czynników zewnętrznych, w tym wilgoci, potęgowane przez obecność cementowych zacierek i spoin. Cała powierzchnia kamienia jest zabrudzona i posiada liczne większe lub mniejsze uszkodzenia szczególnie na krawędziach formy.. Oprócz czarnej, fałszywej patyny o nierównomiernym rozłożeniu i grubości kamień pokryty jest resztkami wtórnych zapraw i zacierek cementowych. Nawarstwienia te związane są z kolejnymi remontami i doraźnymi naprawami kamieniarki. Na fryzie kaplicy proboszcza na początku XX w. umieszczony został napis „ CHWAŁA POLEGŁYM" zatynkowany po wojnie.

Elementy kamienne pokryte są warstwą fałszywej patyny – to mocno związane z kamieniem zanieczyszczenia, blokujące swobodny przepływ wilgoci z głębi bloku kamienia na zewnątrz. Skutkuje to degradacją struktury kamienia znajdującego się pod nieprzepuszczalną skorupą. W efekcie kamień traci spoistość, lico odspaja się i odpada, odsłaniając wewnętrzną strukturę kamienia. Ważnym czynnikiem niszczącym kamień i tynki kaplic, zwłaszcza w partii przyziemia jest korozja spowodowana przez działanie soli. Niszczenie struktury kamienia objawiające się rozwarstwianiem i osypywaniem części przypowierzchniowej inicjowane jest zwykle przez migrację i krystalizację soli rozpuszczalnych w wodzie. Roztwory soli podciągane z podłoża jak również bezpośrednio z kitów i zacierek cementowych – krystalizując na granicy odparowania i rozrywają wiązania mineralne.W tym przypadku głównym źródłem zasolenia jest woda podciągana kapliarnie z podłoża. Na obiektach wyraźnie widać brak izolacji pionowych i poziomych partii przyziemia. Na ścianach kalpic widoczne są również występujące w formie nieregularnych płatów o podniesionych, odstających brzegach i zabrudzonej powierzchni odspojenia tynku.

Elementy architektoniczne kaplic narażone są na działanie wody opadowej powodującej wymywanie spoiwa, co prowadzi do powolnego rozpadu wierzchniej warstwy kamienia, wypadania większych ziaren minerałów i tworzenia się dziur. Powierzchnia kamienia, pozbawiona ochrony naturalnej patyny, zostaje poważnie osłabiona. W okresie jesienno- zimowym i wiosenno-zimowym dochodzi również do gromadzenia się wody w zakamarkach formy rzeźbiarskiej a następnie jej zamarzania podczas spadku temperatur. Proces ten powtarzający się wielokrotnie jest szczególnie niebezpieczny dla mocno rozbudowanych detali rzeźbiarskich.

Powierzchnia kamienia jest zabrudzona i poczerniała – występują tłuste nawarstwienia smoliste. W zależności od lokalizacji występują miejsca rozjaśnione – wypłukane przez wody opadowe i pociemniałe – w miejscach bardziej osłoniętych. Widoczne są również zielonkawe zacieki powstałe w wyniku spłukiwania patyny z dachu krytego blachą miedzianą.

Istotnym czynnikiem który wyrządza duże zniszczenia mechaniczne są pęknięcia i ubytki masy kamienia na wskutek działania produktów korozji metali. Źle zabezpieczone kotwy montażowe pod wpływem wilgoci korodują, a produkty korozji parokrotnie podczas tego procesu powiększają swoją objętość. Ciśnienie wywołane w ten sposób jest na tyle duże że powoduje rozsadzanie struktury kamienia . Zniszczenia takie są bardzo niebezpieczne ponieważ dotyczą często rozległych pęknięć wewnątrz struktury poszczególnych bloków kamienia. Prócz zniszczeń mechanicznych produkty korozji silnie barwią kamień tworząc bardzo trudne do usunięcia plamy, zacieki a nieraz wykwity.

Powierzcjnia sztukaterii na sklepieniu kaplica Pancka jest zabrudzona, w załomach formy rzeźbiarskiej widoczne sa nawarstwienia pyłu i kurzu, typowe dla obiektów eksponowanych w atmosferze miejskiej. Widoczne sa odspojenia i złuszczenia warstwy pobiały.

Powierzchnia epitafium Pancka pokryta jest zanieczyszczeniami i fałszywą patyną. Nieprzepuszczalna czarna skorupa odspaja się i odpada. Pod spodem widoczna jest osłabiona struktura kamienia, pozbawiona spoistości. Warstwa polichromi jest poprzecierana na wypukłościach formy.

Metalowe kraty pokryte są nawarstwieniami czarnych farb antykorozyjnych, na styku z kamieniem widoczne sa zaplamienia na powierzchni ciosów.

Drewniany krucyfiks jest po konserwacji. Widoczne lekkie zbrudzenie powierzchni ze względu na miejsce ekspozycji.

VI. WNIOSKI I WSTĘPNE ZAŁOŻENIA PRAC KONSERWATORSKICH

ZAŁOŻENIA OGÓLNE

Planowane prace konserwatorskie obejmą swych zasięgiem dwie kaplice grobowe przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki p.w. Świętych Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze: kamienna architektura, dekoracja sztukatorska sklepienia, ściany kaplic i epitafia. Konieczne jest również wykonanie kontroli szczelności pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych i ich wymianę na elementy miedziane.

Naczelnym celem planowanej konserwacji będzie zatrzymanie postępującego zniszczenia elementów kaplicy, przywrócenie im należytego stanu technicznego i estetycznego zgodnego z pierwotnymi założeniami plastycznymi. Prace konserwatorskie o charakterze estetycznym wykonane zostaną po zakończeniu prac technicznych. Prace konserwatorskie przy kaplicach polegać winny na zachowaniu i ochronie formy elementów architektonicznych i rzeźbiarskich. Zaleca się zachowanie układu wszystkich elementów i detali. Generalnym założeniem konserwacji jest zachowanie w jak największym stopniu autentycznej materii obiektu oraz możliwie wierne utrzymanie jego pierwotnego wyglądu estetycznego. Aby zabezpieczyć obiekt przed wpływem wilgoci kapilarnej podciąganej z gruntu należy rozważyć wykonanie izolacji poziomej metoda iniekcji dwurzędowej w strukturę muru. Powierzchnie kamienne należy oczyścić metodą dobraną na podstawie prób. Wykonawca prac konserwatorskich powinien posiadać duże doświadczenie z różnymi metodami czyszczenia kamiennych detali architektonicznych. Podczas czyszczenia należy dążyć do zachowania naturalnej patyny kamienia i bezwzględnie przestrzegać zasad czyszczenia które nie powoduje kolejnej redukcji powierzchni. W miejscach występowania szczególnie intensywnych zabrudzeń i nawarstwień tzw. fałszywej patyny należy zastosować doczyszczanie chemiczne za pomocą gotowych firmowych preparatów przeznaczonych do czyszczenia obiektów zabytkowych lub słabych roztworów kwasu fluorowodorowego z użyciem pary wodnej pod ciśnieniem. Nie zaleca się stosowania metody hydrodynamicznej z użyciem myjek wysoko ciśnieniowych ze względu na zagrożenia wymywania powierzchni kamienia oraz aktywację soli w dolnych partiach wieży. Dopuszczalne jest użycie mikropiaskarek zarówno do czyszczenia elementów kamiennych jak i metalowych krat. Wszystkie próby czyszczenia powinny być zaakceptowane podczas komisji konserwatorskich.

Należy usunąć kity i zacierki cementowe oraz inne zdegradowane i szkodliwe uzupełnienia. Usunąć wykruszone spoiny i założyć prawidłowe. Uzupełnić brakujące spoiny pomiędzy elementami kamiennymi. Przy spoinowaniu należy zwrócić uwagę na prawidłowe odtworzenie charakteru spoiny pierwotnej. Należy usunąć zdegradowane tynki w dolnej partii ścian i wykonać nowe odsalające. Ze względu na stan zachowania bloków kamienia w dolnych partiach podpór zakłada się impregnację wzmacniającą oraz uzupełnienia masą mineralną tylko w przypadku uzupełnień technicznych np. zamykania szczelin, ostrych krawędzi podatnych na uszkodzenia itp.

Uzupełnienia ubytków formy należy uzupełnić zaprawą mineralną o strukturze, właściwościach i estetyce najbardziej zbliżoną do powierzchni oryginału, również pod kątem faktury.

Epitafia powinny zostać oczyszczone, inskrypcje uczytelnione w przypadku potwierdzenia pierwotnych złoceń. Polichromia na epitafium Pancka powinna został uzupełniona metodą punktowania w kolorach oryginału.

Metalowe kraty po oczyszczeniu powinne zostać zabezpieczone warstwą antykorozyjną.

Kamienna posadzki zostaną oczyszczona, uzupełnione będą ubytki płyt i spoin. Powierzchnia zostanie zaimpregnowana w celu zabezpieczenia kamienia przed wnikaniem zabrudzeń.

Rzeźba Ukrzyżowanego zostanie odkurzona, wykonany zostanie przegląd stanu zachowania i podjęte ewentualne działania.

Przed przystapieniem do prac konserwatorskich należy rozpoznać dokładnie budowę technologiczną, szczególnie pod katem pierwotnej polichromii. Podjęta zostanie decyzja na temat odsłonięcia napisu na fryzie kaplicy proboszcza. W trakcie trwania prac i po ich zakończeniu zostanie wykonana pełna dokumentacja opisowa i fotograficzna.

RAMOWY PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH

Zróżnicowanie stanu zachowania poszczególnych elementów kaplic sprawia, że nie można przyjąć jednolitego postępowania w odniesieniu do wszystkich fragmentów składających się na omawiany zakres prac.

Częścią wspólną dla całego zespołu będzie usunięcie przyczyn zniszczeń przez skuteczne odprowadzenie wody opadowej, odcięcie dopływu roztworów soli, wzmocnienie struktury kamienia w miejscach osłabionych oraz zabezpieczenie powierzchni przed wilgocią atmosferyczną. Należy również usunąć wszystkie zacierki i uzupełnienia cementowe, które z wielu powodów są szkodliwe dla obiektu. Pozostałe zabiegi muszą być dostosowane do poszczególnych grup obiektów. Metody i stopień oczyszczenia powierzchni powinien być uzależniony od stanu technicznego.

Zwarte elementy architektoniczne o zdrowej strukturze mogą być oczyszczone metodą ścierno strumieniową przy użyciu piaskarki, wspomaganą metodą hydrodynamiczną oraz środkami chemicznymi (np. Alkutex Fassadenreiniger-Paste).. Spoiny należy uzupełnić, a wadliwe lub niesprawne wymienić. Końcowym zabezpieczeniem powierzchni powinna być jej hydrofobizacja. Warunkiem wykonania zabiegu hydrofobizacji musi być likwidacja wszelkich źródeł zawilgocenia kamienia.

Inną metodę czyszczenia trzeba zastosować przy wystroju rzeźbiarskim którego forma jest bardzo rozbudowana. Elementy rzeźbiarskie epitafium i dekoracji sztukatorskiej należy czyścić metodą niskociśnieniową przy użyciu pary wodnej i doczyszczać mechanicznie (ręcznie). W koniecznych przypadkach przed czyszczeniem fragmenty szczególnie osłabione należy wzmocnić przez wstępną impregnację np. preparatem Remmers-Funcosil Steinfestiger OH.

W uzasadnionym przypadku boczne epitafia można zdemontować i odsolić metodą kąpieli oraz ponowny montaż poprzedzony wykonaniem izolacji.

W ogólnym założeniu dotyczącym epitafiów uzupełnienia o charakterze estetycznym będą ograniczone do uczytelnienia formy istniejącej z wyłączeniem rekonstrukcji.

W przypadku rozległych zniszczeń kamienia w partiach architektonicznych gzymsu i kolumn zakłada się rekonstrukcje formy poprzez wstawki z analogicznego do pierwotnego materiału lub uzupełnienia masą mineralną.

Opracowanie estetyczne podporządkować należy naturalnej kolorystyce kamienia uzyskanej po oczyszczeniu powierzchni. Ze względu na znaczne zróżnicowanie skali zniszczeń przyjęto indywidualne podejście w każdym fragmencie co do zakresu ingerencji w materię zabytkową, uzupełnień, sposobu zabezpieczeń i ekspozycji. Decyzję co do rozległości i skali uzupełnień formy rzeźbiarskiej zostaną podjęte po odczyszczeniu obiektów z zabrudzeń, warstwy fałszywej patyny i farb. Zakłada się uczytelnienie formy przy jak najmniejszej ingerencji w istniejący stan. Uzupełnienia formy dokonane będą przede wszystkim w miejscach silnych destruktów formy i w miejscach narażonych na działanie wody opadowej. W przypadku niemożności odczytania pierwotnego założenia plastycznego podjęta będzie tylko konserwacja zachowawcza polegająca na usunięciu przyczyn zniszczeń i zabezpieczeniu tych miejsc przed dalszymi procesami niszczenia.

VII. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

PŁYTY EPITAFIJNE

1. Wstępna impregnacja powierzchniowa najbardziej osłabionych partii kamienia . Zabieg ten będzie miał na celu powierzchniowe wzmocnienie struktury na tyle aby umożliwić bezpieczne odczyszczenie jego powierzchni.
2. Wstępne odczyszczenie powierzchni kamienia .W pierwszej kolejności zostaną usunięte luźne zabrudzenia i wtórne nawarstwienia malarskie.
3. Mechaniczne usunięcie zacierek i uzupełnień cementowych. Dobór środków i technik należy określić po wykonaniu prób na obiekcie oraz dostosować je do stanu zachowania kamienia i rodzaju nawarstwień.
4. Odczyszczenie powierzchni kamienia z zabrudzeń i sztucznej patyny. Możliwe jest tu zastosowanie mikro piaskarki lup czyszczenie mechaniczne typu „la gommage".

   Czyszczenie tymi metodami należy powierzyć osobom z dużym doświadczeniem, które gwarantuje jak najmniejszą inwazyjność w oryginalna substancje kamienia. Inną dopuszczalną metodą jest użycie parownicy.

5. Odsolenie elementów kamiennych metoda kąpieli długotrwałej lub kompresów .
6. Impregnacja strukturalna kamienia przy użyciu preparatu krzemoorganicznego. Impregnacja zostanie wykonana poprzez powlekanie, aż do nasycenia się struktury kamienia. W przypadku niewystarczającej konsolidacji kamienia zabieg ten zostanie powtórzony aż do zadawalających efektów.

7. Popękanych fragmenty formy rzeźbiarskiej zostaną sklejone za pomocą żywic poliestrowych lub epoksydowych. Łączenia mogą zostać wzmocnione i ustabilizowane dyblami ze stali nierdzewnej.
8. Wykonanie zastrzyków iniekcyjnych w pęknięcia kamienia.
9. Usunięcie korodujących kotew montażowych i zastąpienie ich kotwami ze stali nierdzewnej lub innego stosownego materiału.
10. Wykonanie uzupełnień techniką narzutową. Jako materiał może zostać użyta gotowa masa mineralna firmy Remmers lub przygotowaną indywidualnie przez wykonawcę.
11. Hydrofobizacja kamienia polegająca na zabezpieczeniu kamienia przed bezpośrednim działaniem wody opadowej i nadmiernej wilgoci w powietrzu. Zakres i intensywność hydrofobizacji należy dobrać indywidualnie do poszczególnych partii kamieniarki. Zabieg należy przeprowadzać tylko wtedy gdy zlikwiduje się niebezpieczeństwo zawilgocenia kamienia poprzez podciąganie kapilarne z fundamentów lub zawilgoconych ścian. W przypadku odcięcia kamienia od źródeł zawilgocenia zabieg hydrofobizacji należy wykonać tylko po uprzednim całkowitym wysuszeniu kamienia.
12. Scalenie kolorystyczne i uzupełnienie ubytków pierwotnej polichromii.

13. Wykonanie dokumentacji pisemnej i fotograficznej zgodnie z obowiązującym schematem dokumentacji konserwatorskiej.

KAMIENNE ELEMENTY ARCHITEKTUNICZNE, POSADZKi, COKOły

1. Oczyszczenie powierzchni kamienia. Wykonanie prób metodą suchą, a gdyby okazała się zbyt inwazyjna (do nawarstwień mocniej związanych z powierzchnią piaskowca) proponuje się zmywanie parą wodną pod ciśnieniem (z agregatu Kärcher), po wcześniejszym rozmiękczeniu nawarstwień czarnej patyny pastą opartą na fluorku amonu Alkutex Fassadenreiniger-Paste f. Remmers. W miejscach o silnej degradacji spoiwa może być konieczne poprzedzenie zabiegu czyszczenia wstępną impregnacją w celu wzmocnienia struktury kamienia. Do tego zabiegu proponuje się użycie preparatu Steinfestiger KSE 100.
2. Odsalanie miejscowe metodą wymuszonej migracji do rozszerzonego środowiska poprzez okłady ligninowe nasączone wodą destylowaną. Zabieg ten może być po-łączony z usunięciem zacieków i przebarwień kamienia.
3. Usunięcie wadliwych uzupełnień- mechaniczne odkucie kitów, odspojonych, wykonanych niewłaściwie lub w niewłaściwej technologii np. cementowych. Usunięcie wadliwych spoin.
4. Przeprowadzenie wgłębnego wzmocnienia strukturalnego elementów z piaskowca przy użyciu preparatu Steinfestiger KSE 100 – Remmers opartego na estrach kwasu krzemowego, bardzo głęboko wnikającego, bezbarwnego (zabieg ten trwa około trzech tygodni – należy to uwzględnić w harmonogramie robót). Sklejenie rozwarstwień innych kamieni – środek wybrany zostanie po pełnym rozpoznaniu i wykonaniu prób.
5. Uzupełnienie ubytków formy rzeźbiarskiej - wykonanie kitów na spoiwie mineralnym. W miejscach dużych ubytków kity powinny być osadzane na konstrukcji nośnej w postaci tzw. pajączków wykonanych z niekorodującego drutu. Wykonanie prawidłowego spoinowania ciosów kamienia zgodnie z rozpoznaną technologią.
6. Ewentualne scalenie kolorystyczne uzupełnień formy rzeźbiarskiej oraz powierzchniowych nieusuwalnych przebarwień kamienia pigmentami naturalnymi na spoiwie wybranym w drodze prób.
7. Impregnacja hydrofobizująca obiektu.
8. Sporządzenie po-wykonawczej dokumentacji konserwatorskiej; fotograficznej i opisowej.

DEKORACJA SZTUKATORSKA SKLEPIENIA KAPLICY PANCKA

1. Wykonanie badań stratygraficznych warstw technologicznych ze szczególnym uwzględnieniem pierwotnej kolorystyki.
2. Oczyszczenie powierzchni sklepienia metodami dostosowanymi do stanu zachowania powierzchni dobranymi na podstawie prób. Usunięcie wtórnych powłok malarskich

Proponowane metody : suchy lód, czyszczenie ścierne metodą Gomage, ciśnienie ścierne niskociśnieniowe –granulat szklany, czyszczenie hydrodynamiczne przy użyciu parownicy przemysłowej. Metoda zostanie dobrana na podstawie prób.

3. Podklejenie odspojonych fragmentów metodą iniekcji za pomocą wapna hydraulicznego, zaprawy Ledan, ewentualnie w przypadku pęknięć włosowatych preparatem KSE 500 STE z wypełniaczami A i B f. Remmers.
4. Usunięcie wadliwych uzupełnień sposobem mechanicznym przez wykucie kitów spękanych, odspojonych, wykonanych w niewłaściwej technologii, niestarannie np. kitów cementowych.
5. Miejscowa impregnacja wzmacniająca stiuk.
6. Uzupełnienie ubytków formy rzeźbiarskiej zaprawą o odpowiednio dobranej strukturze i właściwościach np Stukoplan firmy Sto..
7. Wykonanie warstwy malarskiej w kolorze dobranym na podstawie orginału, zaakceptowanym przez komisję konserwatorską farbami krzemoorganicznymi lub wapiennymi np z linii Histolit Caparol
8. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej.

ŚCIANY KOŚCIOŁA W OBRĘBIE KAPLIC

1. Wykonanie badań stratygraficznych na obecność pierwotnej warstwy malarskiej.
2. Oczyszczenie powierzchni ścian metodą dostosowaną do stanu zachowania tynku. Ze względu na dużą porowatość powierzchni i długotrwałe zawilgocenie proponuje się oczyszczanie elewacji metodą suchą. Planuje się zastosowanie strumieniowania (pod kontrolowanym ciśnieniem) ścierniwem o twardości i granulacji dobranej do stanu materiału.
3. W dolnej partii ścian zdegradowane tynki zostana skute do wysokości ok 1,5 m.
4. Wykonanie badań zawartości soli krystalizujących i ewentualne zastosowanie preparatów blokujących sole w murze np. Aida Salzsperre i Aida Sulfatex flüssig f. Remmers.
5. Ewentualne wykonanie iniekcji w celu założenia pionowej izolacji murów.
6. Wykonanie tynków odsalających firmy Remmers lub Sto z zachowaniem odpowiedniego okresu karencji dla poszczególnych warstw.
7. Wykonanie uzupełnień lokalnych ubytków tynku zaprawą dobraną pod kątem uziarnienia i składu.
8. Wykonanie warstwy malarskiej w kolorze dobranym na podstawie orginału, zaakceptowanym przez komisję konserwatorską farbami krzemoorganicznymi lub wapiennymi np z linii Histolit Caparol

ILUSTRACJE

Fot. nr 1
Kaplica grobowa proboszcza przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Widoczny stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 2
Kaplica grobowa proboszcza przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragment- widoczny stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 3
Kaplica grobowa proboszcza przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragment- widoczny stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 4
Kaplica grobowa proboszcza przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragment- widoczny stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 5
Kaplica grobowa proboszcza przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragment pilastra. Kamień w wyniku braku izolacji poziomej, nosi ślady silnego zawilgocenia i zasolenia. Powierzchnię pokrywa fałszywa patyna, dodatkowo uszczelniona wprowadzonymi materiałami konserwatorskimi, co przyczyniło się do krystalizowania soli. Stąd widoczne odstające łuski, a z pod nich wysypujący się pył.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 6
Kaplica grobowa proboszcza przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Kolumna. Kamień w wyniku braku izolacji poziomej, nosi ślady silnego zawilgocenia i zasolenia w dolnej części Powierzchnię pokrywa fałszywa patyna, dodatkowo uszczelniona wprowadzonymi materiałami konserwatorskimi, co przyczyniło się do krystalizowania soli tuż pod powierzchnią.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 7
Kaplica grobowa proboszcza przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragment pilastra. Kamień w wyniku braku izolacji poziomej, nosi ślady silnego zawilgocenia i zasolenia.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 8,9
Kaplica grobowa proboszcza przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragment gzymsu i głowicy pilastra. Powierzchnia kamienia z warstwą patyny, widoczne drobne ubytki. Stan przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 10,11
Kaplica grobowa proboszcza przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragmenty elewacji kaplicy. Powierzchnia kamienia z warstwą patyny, widoczne drobne ubytki. Stan przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 12
Kaplica grobowa proboszcza przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragmenty elewacji kaplicy. Powierzchnia kamienia z warstwą patyn. Powoduje to większą kumulację soli w osłabionej strukturze kamienia. Widoczne są rdzawe przebarwienia, które są wynikiem migracji soli. Daje się również zauważyć silnie porowata powierzchnia kamienia. Pod wpływem zmiennych warunków atmosferycznych, wody opadowej, jej zamarzania i rozmarzania w szczelinach i zagłębieniach, kamień osypuje się, a detal rzeźbiarski staje się coraz mniej czytelny. Stan przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 13
Kaplica grobowa proboszcza przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragmenty elewacji kaplicy. Powierzchnia kamienia z warstwą patyn. Powoduje to większą kumulację soli w osłabionej strukturze kamienia. Widoczne są rdzawe przebarwienia, które są wynikiem migracji soli. Daje się również zauważyć silnie porowata powierzchnia kamienia.

Fot. nr 14
Kaplica grobowa proboszcza przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragmenty elewacji kaplicy. Powierzchnia kamienia z warstwą patyn. Powoduje to większą kumulację soli w osłabionej strukturze kamienia. Widoczne są rdzawe przebarwienia, które są wynikiem migracji soli. Daje się również zauważyć silnie porowata powierzchnia kamienia. Pod wpływem zmiennych warunków atmosferycznych, wody opadowej, jej zamarzania i rozmarzania w szczelinach i zagłębieniach, kamień osypuje się, a detal rzeźbiarski staje się coraz mniej czytelny. Stan przed konserwacją (Zródło:
http://jelenia_gora.fotopolska.eu/Jelenia_Gora/b28977,Kaplica_proboszcza.html?f=975715-foto

Fot. nr 15
Kaplica grobowa proboszcza przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego. Stan przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 16
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Widoczny stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr17
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragment, widoczny stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 18
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Lewy pilaster, widoczna zabrudzona powierzchnia kamienia, drobne ubytki formy. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 19
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Prawy pilaster, widoczne zabrudzenia kamiennego gzymsu, fałszywa patyna, liczne oraz uzupełnienia wykonane podczas wcześniejszych konserwacji. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 20
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragment belkowania, widoczne zabrudzenia kamiennego gzymsu, fałszywa patyna, liczne oraz uzupełnienia wykonane podczas wcześniejszych konserwacji. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 21
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragment kolumny. Spod zwartych nawarstwień czarnej patyny, wysypuje się pozbawiony spoiwa kamienny pył. Wynik silnego zasolenie i dezintegracji strukturalnej piaskowca. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 22, 23
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragmenty belkowania. Powierzchnia kamienia jest silnie zabrudzona. Widoczne złuszczenia warstwy malarskiej z powierzchni kamienia.Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 24,25
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragmenty sztukaterii na sklepieniu kaplicy. Powierzchnia stiuku jest silnie zabrudzona. Widoczne złuszczenia warstwy malarskiej z powierzchni sklepienia. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 26
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Metalowe kotwy mocujące kratę rdzewiejąc brudzą powierzchnię kamienia.Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 27, 28
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Osadzenie metalowej kraty. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 29
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Wnętrze kaplicy. Widoczna posadzka z kamiennych płyt, zabrudzenie powierzchni cokołu, degradację dolnej partii ściany. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 30,31
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Wnętrze kaplicy. Widoczna posadzka z kamiennych płyt, zabrudzenie powierzchni cokołu, kity cementowe, degradację dolnej partii ściany. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 31
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Głowica kolumny. Widoczna gruba warstwa ciemnej patyny. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 32
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Cokół i baza kolumny. Widoczna gruba warstwa ciemnej patyny. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 33
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Cokół i baza kolumny. Widoczna gruba warstwa ciemnej patyny. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 34
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Trzon kolumny. Widoczna gruba warstwa ciemnej patyny i kity cementowe. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 35
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Epitafium Jana Pancka. Widoczna gruba warstwa zanieczyszczeń. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 36
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Epitafium Jana Pancka. Widoczna gruba warstwa zanieczyszczeń. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 37
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Epitafium Jana Pancka. Widoczna gruba warstwa zanieczyszczeń. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 38
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Epitafium Jana Pancka- fragment. Widoczna gruba warstwa zanieczyszczeń. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 39
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Epitafium Jana Pancka- fragment. Widoczna gruba warstwa zanieczyszczeń. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 40
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Epitafium. Widoczna gruba warstwa zanieczyszczeń. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 41, 42
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Fragmenty sztukaterii na sklepieniu kaplicy. Powierzchnia stiuku jest silnie zabrudzona. Widoczne złuszczenia warstwy malarskiej z powierzchni sklepienia. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017

Fot. nr 43, 44
Kaplica grobowa Jana Pancka przy południowej elewacji prezbiterium bazyliki pw śś Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze.
Dach kaplicy i system odprowadzenia wody opadowej. Stan zachowania przed konserwacją.
Autor: Wit Podczerwiński Data: X 2017